

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՔԱՅՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բաժնորդները որոշել թողուած է բաժնորդի կամքին. Սեբրիկի համար իրենց ունեւորի ամսական մինչև 20 տէնթ...

Դ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 68

1889 ՅՈՒՆԻՍ 1

ՄԱՅԻՍ 20 (Հ.Տ.)

ՇԱԲԱԹ

Կը հրատարակուի Պ. և Շրթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտեցով և կա՛մսամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւններն:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Rue Vacon, 50)

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նամակ Թիւրքիան (Կ. Պօլիս).—Նամակ Թիւրքիան (Զմիռն).—Նամակ Ռումանիան (Եւր).—Հայաստանի ճարտարապետութիւններն եւ Սեփիական Թորոնդարանը...

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻԹԻՒՆ

Կ. Պօլիս, 8/20 մայիս 1889

Մեծ Եպարքոս Բեամիլ փաշայի գեռ. կատարութիւնը չէ անցեր Մըշեցւոյ յարձակմանը վրայ իւր պաշտօնատեղւոյն առջեւ, հրամաններ տուած է ոստիկանութեան նախարարին, գտնելու համար այդ ցոյցի գրականութիւնը:

Հայազգի պաշտօնատար մը, զոր չեմք ուզեր յականէ յանուանէ ինչեւ, այդ հրամանին վրայ բացատրութիւն խնդրեր է Եպարքոսին որ պատասխաններ է թէ՛ աքսոր պիտի զրկեմ այդ անգամ եւ ստիպօս կեանքս երբ, այդ ողորմելի սինքրոնները որք երեւոյն անգամ տեսնելու արժանի չեն և եկան յանգիւնեցան պաշտօնատեղիս գրաւել և կառքիս մէջ զիս վախճանել:

Այդ խօսակցութեան միջոցին ներս մտած է քրդազգի հանրածառ Նօթ Պահրի փաշան և հայազգին հարկ հաժարած է լուի մեկնել այնտեղէ որի մեկնումէն յետոյ ահա Պահրի փաշայի խօսածները որչափ որ կըցած ենք իմանալ:

Ուազիր է, պաշտօնականներու կառնորութիւն մի՛ տար: Ընթերցողաց խորին ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ թուրք կառավարութեան այս ընթացքին վրայ. ամեն գործի մէջ, որ Հայոց կը վերաբերի, այդպէս է հեռագիրը զրկուած է և Պահրի փաշապէ կը մեկնի խորին շնորհակալութեամբ Եպարքոսին քովէն որ կը պատասխանէ թէ պարտքը կոտորած է, արգարութիւնը այսպէս կը պահանջէ ընել:

Մուսա պէյ ըստածը այժմ Վանայ ծովուն եզերքը Ախլաթ գիւղին է, ուր հասած է Մշոյ գիւղերը աւերելէն և այրելէն վերջ:

Թուրք կառավարութիւնը իրեն զիմադ գեօպանաց յանգիւնած է ըսել թէ սուր էն հարստահարութեան մասին պատմութիւնը և այլն: Կերեւի որ ռուսական գեապանը չէ ուղած հատուալ այդ խօսքին զի Վանայ ռուսական հիւպատոսին մի հեռագիր տուած է հրամայելով որ անձամբ երթայ Բաղէշ և գործը հետադռնէ: Այս հեռագիր տալէն ապեցուցած է թուրք Եպարքոսը որ այլևս չէ կըցած մի միջոց գտնել կասեցնելու հիւպատոսին Մուշ գնալը. բացարձակ հրաման զրկած է որ թող չարձուի Հայոց հեռագիրը զարնել, նամակ գրել նա մոկներն պէտք է կարգացունի և այնպէս զրկուին փոստէն: Եթէ սուր տեր կը պարտնակեն, չընդունուին, պատուին և նոյա տէրերն ալ բան տարկուին:

Կեցցէ՛ թուրք կառավարութիւնը որ այսպիսի լուսաւորեալ և արդարասէր Եպարքոս մ'ունի:

Վ. Տ.

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻԹԻՒՆ (1)

2 միւլա, 15/27 ապրիլ 1889

Երկու օր առաջ մեր նաւահանգիստ հանգիւղելով անցաւ Մալսուսէի ընկերութեան Ալի Սալի փաշա» շոգենաւը ընդհանուր վաճառքով բեռնաւորած: Դիտնալ պէտք է որ այս կէս-պետական ընկերութեան

(1) Այս նամակ թէ՛ մեր ձեռք ուշ հասած և թէ՛ նիւթերի դիւրած զինելուն պատճառով, հրատարակութիւնն ուշացած է ցարդ:

Ախրիկէ երթեւեկող շոգենաւուց ընդհանուր վաճառքը կը բաղկանայ անդաքսորութիւնը զինուորական և քաղաքային դատապարտեալներէ: Ամեն շոգենաւ որ կը մեկնի գէպ այդ աւաղուտ ավեր, իւր մէջ կունենայ անպատճառ քիչ կամ շատ թուով այդ տեսակներէ որոնք կը լինին անխլախը՝ Կայսեր տնտեսութեան ենթակալուած պալատական բնակիչներ, պաշտօնեայներ, ներքինիք, ինչպէս նաև հասարակ եղեւնագործներ և քաղաքական յանցաւորներ: Տաճիկ պետութեան այդ գլխաւոր արտօրակայը՝ Ախրիկեան Տրիպոլիս, շատ շուտ կը բազմամարդի. այդ նահանգի վալիէն սկսեալ մինչեւ յետին պաշտօնեայն ու զինուոր՝ քիչ բացառութեամբ աքսորական կը գտնուին անգ, և հազուադէպ չէ որ զրպարտուած և աքսորուած պալատական պաշտօնեայ մը քիչ ժամանակ ետք այդ քաղաքին մէջ հանգիւղի իր նախանձորք ու զրպարտիչ պաշտօնակցին, ուր ամենք ի միասին կը ճարակին, իրարու վիճակէն կը հասկնան: Շատ անգամ սովորական շոգենաւներ քիչ կուգան դատապարտելոց բազմութեան, և հարկ կը լինի յատուկ պետական շոգենաւով մ'ալ աքսորեալներ տեղափոխել ի Տրիպոլիս:

Մեր փոյթ չէր լիներ անշուշտ թէ Սալի փաշան իւր վեհ կամքով յատուկ դրօտանքներ կը հնարէ իր պալատական միօրինակ կեանքի մէջ՝ պաշտօնեայք յանկարծ փոփոխելով, զանոնք բարձրացունելով ու խոնարհեցունելով, եթէ Մալսուսէի շոգենաւուց վաճառքները վերջին ամսոց մէջ տեսակի յաւելում մ'ալ չունենային. ահա երեք չորս տեղում է որ կը տեսնենք թէ այդ շոգենաւներ հայ քաղաքական յանցաւորներ ալ կունենան իրենց պատուարժան ուղեւորաց չարքին մէջ:

Այո՛, ուրեմն դոյութիւն ունին Հայոց մէջ քաղաքական յանցանք ամբաստանեալք որք թէև բազմաթիւ ալ չլինին, այս իրողութիւն ինքնին խնդրի լուծման համար առնուած քայլ մ'ալ կը նշանակէ, և թուրք կառավարութիւնը իր կամքին հակառակ բոլորք կուտայ յեղափոխական առկայծող կրակին: Հայեր

գործնականապէս կուղեն յայտնել իրենց դժգոհութիւն, թէև վեհ Սալի փաշան կառավարութիւնը Հայոց Ազգ. Վարչութեան միջոցաւ եւրոպային կը յայտարարէ թէ Հայք ամենահաւատարիմ զգացումներ միայն կը տածեն Օսմանեան կառավարութեան հանդէպ, Հայ ժողովրդի ճշնուած և աղքատ դատակարգը կուտայ անձնուիրութեան առաջին օրինակներ եւրոպայի Հայ Գործիչներուն որպէս զի սոքա պահ մը դադարեցունեն ծրագիրներ խռնելն և ամենէն պարզ ու զիւրիկ նախապատրաստութեան մը սկսին գործնական ոգիով:

«Ալի Սալի փաշա» շոգենաւի հայ աքսորեալք երկու Սեբաստիաններէն, բողոքական դաւանութենէ և գործաւոր դատակարգէ: Սոքա քրիստոնէական եւանդէ մղեալ չուկայի մէջ Աւետարան քարոզեր են և ապաշխարել յորդորած են. ասոր վերայ իբր խառնարար կը ձերբակալուին: Միջնորդութիւններ կը լինին կուսակալին քով որպէս զի արձակուին դուրս և կրօնական խնդիր մը դատարանի միջամտութենէ զերծ մընայ, ուստի և պէտք կը լինի նախնական հարցաքննութիւն մ'ընել:

Հարցաքննիչ դատաւոր. — Դուք տղայական խենթ ու խելաւ ցոյցեր բրած էք, Աւետարան կը քարոզէք շուկայի մէջ, ինչ էք ձեր դիտաւորութիւն:

Ամբաստանեալք. — Բնաւ մեր բրածը խենթութիւն չէր, մենք համարձակ կը քարոզէրք ինչ որ կը հաւատանք և մեր հաւատքին ու խղճին համար մինչեւ իսկ մեռնելու պատրաստ ենք. կը ցուինք ձեր վրայ և կը յորդորենք որ դուք ալ ետ մնաք անիրաւութիւն դործելէ, ժողովրդի թշուառութիւնը սաստկացունելէ, և թողուք ամեն ոք աղատութեամբ դաւանել իր համոզումներ:

Այս համարձակ պատասխան այնչափ կը սոսկացունէ կուսակալը որ անմիջապէս Կայս. իրաւէ կը խնդրէ զատենք Ախրիկէ աքսորելու, և այնպէս ալ կը լինի: Քրիստոնէական կատարեալ համբերութեամբ այս դատապարտեալք ընդունած են իրենց վճիռը և մինչեւ իսկ բանտի մէջէն թղթի կտորի մը վրայ գրած են իրենց բարեկամաց որ բնաւ չնեղուին իրենց

ազատման հնարք մը գտնելու հա-
մար . իրենք ուրախ են այս նախա-
տակութեան արժանանալուն համար .
Ասոր ինչ կրօններ մեր կարգ մ'ան-
նունքը որ փոքրիկ քան մը տեսնե-
լուն պէս կը գանգատին թէ ինչո՞ւ
Ազգը չաճապարեր իրենց օգնելու ,
գիրենք վարձատրելու :

Յայտնի չէ թէ Տրիպոլիս մնալու
համար կը դիմուն այս դատապար-
տեալք թէ ոչ , առելի հաւանակա-
նաբար , ինչպէս որ իրենց պահապան
յիմնադիրը կըսէր , պիտի զրկուին
ներսի անապատներն որոց մէջ ազատ
ուղեւորութիւնն իսկ այնչափ սոսկա-
լի և մահաբեր կը նկարագրուի :

Ինչ որ ալ եղած լինի այս անձանց
ձերբակալման շարժառիթը , ինչ կրօ-
նական յարանուանութեան ալ վերա-
բերին դատապարտեալք , ժամանա-
կի նշան մ'է այս որ թիւրքիայի մէջ
տիրող զեղծմանց և անիրաւ վարչու-
թեան դէմ երեւիլ սխող այս անձ-
նուէր բողոքողներ Հայկական խնդ-
րոյն նոր և ապահով ճամբայ մ'առ-
նել կուտան : Եւ թիւրքիա որոշ բա-
ցատական պատաճխան մը կուտայ ա-
մենայն շողորթ չայոց և օտարադ-
գեանց որ «կրօնական ազատութիւն
կայ ի թիւրքիա» ըսելով կը պարեն
առանց թմուկի , մինչդեռ կրօնքն
ու խիղճ խիտ և խուլ հաշտմանաց
ենթակայ են ի թիւրքիա , այնպէս
որ Աւետարանն համարձակ քարոզել
ուղղուն ձեռք կը բանտարկուին և այդ
բուսական չէ , մինչեւ իսկ Արքեպիս-
կոսանքի մէջ չարչրուելով սպա-
նուելու կը լըրկուին , ճիշդ այն ա-
տեն երբ Հայ Բողոքականաց Ազգա-
պետը , Պայմանեան Եփեսոսի , Սուլթա-
նէն պաշտօնական յայտարարութիւն
կատարեալ թէ ամեն կրօնքն ու դաւա-
նութիւնն իր երկրի մէջ համարձակ
պիտի լինին միշտ :

Թերեւս ոմանք Հարցունեն թէ այս
դարուս մէջ ալ կրօնի մարտիրոսներ
կրնան ծնիլ , զի այդ ոմանք քիչ
չատ ազատ երկիրներու մէջ ապրած
լինելով կրօնական հալածանաց չեն
ենթարկուած , և իրենց Հայաստան-
ցի եղբայրք դառն բողոքներ իրենց
չուրի ձայնի պէս կուգան , զի իրենց
մէջ չատ հեռու է Վանի Աղբակի դա-
ւառն ուր Քիւրդեր վերջին Ռուսո-
թիւրք կուռնի ժամանակ Հայ քահա-
նայի մը գլուխը կրակցած երկաթէ
չլջանակ անցուցած են հաւատքն ու
բացնելու համար , Հայ գիւղացի օ-
րիորդներ չամբած են , մահմէտա-
կան կանանցի մէջ մտնել չուզելուն
համար : Կարծողներ ալ կրնան լինել
որ այս երկու դատապարտեալք ա-
ղանդաւորական անօգուտ եռանդի
զոհ կերթան , սակայն ամեն անոնք
որք զիտեր են թէ կրօնական և քա-
ղաքական կեանքի և դադափորաց
յեղաշրջութիւնը որչափ սերտ կապ
ունին իրարու հետ և համոզուած են
որ անձնուիրութիւնն իր ամեն ձեւին
մէջ ալ վսեմ օրինակ մ'է եսականու-
թիւնը ընթացելու և թմրած եռանդ-
ներն գրգռելու , յուսով պիտի ող-
ջունեն բողոքական ազգայնոց մէջ
տեղի ունեցող այս երեւոյթ :

Ներկայ դարուս մէջ Աւետարանի
համարձակ քարոզութեան պատճա-
ռաւ զոհ գացող այս երկու Հայեր
օրինակ պիտի լինին խղճի և կրօնի
ազատութեան համար հիմակ այ յա-
րուցանելու Եւ դարու հայ եկեղեցա-
կանն ու ժողովուրդը , զի Հայ ժողո-
վուրդ իր հայրենիքի մէջ միայն նիւ-
թականացէս չէ որ կը հարստահար-
ուի , իր խիղճ ու կրօնքն ալ միշտ
ծաղու , նախատանաց ու վիրաւորման
ենթակայ են , և ժողովուրդի հոգին
կրօնապէս կը թող ամեն արժանաւոր
վարդապետ ու առաջնորդ կը հար-
ուածուին , կաքորդուն և նոյն իսկ
Պօլոյ Աղբ. Վարդութեան ձեռամբ
պաշտօնակն կը լինին , վերջնոյ ծա-
լայեղ թրքամուլութեան ապագոյց մը
լինելու համար :

ՆՍՄԱԿ ՌՈՄԱՆԻԱՆ

Եաշ, 1/13 մայիս 1889
(Շար. 67րդ բուհն եւ վերջ)

Մօտիկ մինչեւ 1850 թուականը քա-
ղաքիս վաճառականութեան մէկ մասը
Հայոց ձեռքն էր որ Պօլիսէն ուղղակի կը
բերէին խուրճի , մետաքսեղէն , շալ , հո-
ղաթափ , ծխախոտ և այլն : Քրօնշտապէն
կը բերէին սառնի հանդերձներ , կաճ ,
այլեւայլ բրդեղէններ , մետաղ և այլն , իսկ
Վիէնայի և Լայպցիգի ապրանքը Հրէից
ձեռքը սկսան ընդունիլ , երբ անոնք օր-
ըստօրէ կը բազմանային և կը ծաղկէին ,
մինչդեռ Հայերը կը փճանային : Ասոնցմէ
զատ կային քանի մ'ալ սեղանաւորներ ,
սրճարանաւորներ , պանդոկապետք և
գինեւաճառք :

Հայոց գլխաւոր արհեստներն էին ար-
ծաթագործութիւն , դերձակութիւն ,
վերմակագործութիւն , կոշակարութիւն ,
մուշտակագործութիւն և սափրիչութիւն :
Այսօր ունինք միայն երկու վաճառական
առաջին կարգի , մէկ գրաւաճառ , մէկ
տէքստիլագործ գիւղերով ինքնակրթա-
կան վարժարանի օտար լեզուաց , մէկ տը-
պագրապետ , երկու գրաւար : մէկ լու-
սանկար , վեց վերմակագործ և երկու
սափրիչ :

Արդ եթէ Հայերը վաճառականութեամբ
և արհեստով փճացան , նայեցին ուրիշ
ճամբով բարձրանալ . և յիշաւ ունինք
այնպիսի մեծարդոյ անձինք , որ պատիւ
կը բերեն Հայոց ազգին . դորօրինակ , ե-
րեք բարձրաստիճան ուսուցիչը Համալսա-
րանի , մէկ ուսուցիչ Լիսէի , մէկ ուսու-
ցիչ նկարչութեան , երկու բժիշկ , վեց
անուանի փաստաբաններ , որոնց մէկը
երեսփոխան Պատգամաւորաց ժողովի , և
երկու երկրաչափ Տէրութեան գործերով
զբաղեալք :

Նաչու Հայոց եկեղեցին ունի մէկ քա-
հանայ , մէկ տիրացու և մէկ լուսարար :
Եկեղեցւոյ շէնքը գեղեցիկ ճարտարապե-
տութիւն ունի և լաւ վիճակի մէջ կը
գտնուի : Կայ մատուռ մ'ալ հին Ս. Գրի-
գոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հիման վրայ
հանդանակութեամբ կառուցուած և ու-
րուն երկու կողմը սենեակներ ալ կառու-
ցին աղջկանց դպրոց բանալու դիտաւո-
րութեամբ . սակայն ժողովուրդեան օրէ օր
պակսելուն պատճառով , այս շէնք երե-
սուն տարիէ ի վեր անկառար կեցած է :
Ունինք նաև փոքրիկ մատուռ մը գերեզ-
մանատունը , 1883ին կառուցուած :

Դպրատունը որ 1841ին բարեկարգու-
թեան տակ մտած և հաւասար արտօ-
նութիւն ստացած էր Տէրութեան վար-
ժարանաց , անցեալ տարիէ ի վեր ինքի-
մէ դադարեցաւ շարունակել , աշակեր-
տաց թիւը 5—21 իջնելուն պատճառաւ :
Ազգային Հոգաբարձութիւնը ի նկատի
առնելով դպրատան վարժապետին մօտիկ
քառասուն տարուան աշխատանքը , անոր
ծերութիւնն ու տկարութիւնը , պատուոյ
թղթով մը որոշեց իրեն ապրելու համար .
Յաւալի է ինձ արձանագրել Հայոց մեծ
կորուստը , որ տարաւ տարի իմանալի
կերպով կը տեսնուի : 1874ին կային քա-
ղաքս 520 հոգի , նորածին մանուկէն մին-
չեւ 90 տարեկան պառուր . ըսի պառուր ,
վասն զի Երկիրները այս տարիքը չեն հաս-
նիր . իսկ այսօր կը համարուին միայն 278
հոգի . ըսել է թէ պակսեցան մօտիկ կէ-
սը այսինքն 242 հոգի , 15 տարուան մէջ
միայն : Ասոնցմէ 62 հոգին ցրուած են
գիւղեր կամ ուրիշ տեղեր , իսկ 180ը մե-
ռած կը հանգչին գերեզմանատունը ի
յաւիտեան , առանց որ այս միջոցին մէջ
տարափոխիկ հիւանդութիւն մը տաճա-
նորդած լինի Հայ ժողովուրդը : Զեմ գի-
տեր թէ յիսուն տարիէն ետքը քանի Հայ
պիտի գտնուի Նաչու մէջ այս ըն-
թացքով . կը վախճամ Ամբիջքաւ մը չը
դառնայ Հայոց նկատմամբ :

Քաղաքիս Հայոց այսպէս նաւագլուհ
պատճառը փնտռելով կը գտնեմք թէ վե-
րի 278 անձանց մէջ կան 25 էրիկ յիսուն
տարուան մօտիկ կամ յիսունը անցած որ
չեն ամուսնացած . 35 հոգի ալ 24 տարե-
կանէն կտրիճներ մինչեւ 40ը անցած այ-
րեր , իսկ ծննդաբեր անորք միայն չորս ,
որոնք ամենքը մէկէն կուտան մէկ կամ
երկու ծնունդ տարին : Ուրեմն Հայերը
ոչ թէ օտարանալով կը կորուսին , այլ
չամուսնանալով որոյ արդեւ եղած են ա-
մուսնական կենաց մեծամեծ պահանջը և
գիւղերով ինքններ :

Այս ըսածներն պատշաճ սեպեցի ներ-
կայացունել Արմենիայի մեծապատիւ ըն-
թերցող և մանաւանդ ի գիտութիւն
ազգասէր ճանապարհորդաց , որ հոն
ուր որ մեծ ու պղտիկ միայն 200—300
հոգի հասարակութիւն մը կը կազմեն ,
և անոնք ալ այլեւայլ աղղէ 70 հազար
բնակչաց մէջ խռնեալ հարկադրուած են
քաղաքին հինգ ընդարձակ բաժանմանց
մէջ ցրուեալ ապրել , անկարելի է որ ի-
րենց ազգային սովորութիւնները և լե-
զուն կարող ըլլան անխախտ պահել , թէ-
պէտ Հայ ըլլալին չեն մոռնար և կրօնա-
փոխութիւն բառը նշանակութիւն չունի :
Այն ինչ որ Նաչու Հայոց վիճադրական
շարժմանը վրայ խօսեցի , կրնամ Ռուսա-
նիոյ միւս քաղաքներուն Հայոց վրայ ալ
հաստատել . սա տարբերութեամբ որ միւս
քաղաքաց Հայոց կորուստը Նաչունիքէն
քիչ զգալի է : Կը զարտուղին այս ընդ-
հանուր կորստեան ճամբէն միայն Փօղ-
չանցի Հայերը , ուր որ ծնունդը և մե-
ռելոց թիւը գրեթէ հաւասարակառու-
թեան մէջ կը գտնուի մինչեւ ցայժմ :
Ուշադրութեան արժանի է որ Փօղչանց-
ւոյ մեծարդոյ մասը վաճառականութեամբ
և արհեստով զբաղած լինելով , առողջա-
բանական կանոնաց մէջ աւելի հաստա-
տուն են և երիտասարդ կամուսնանան .
եւ նշանդի թէ այն հասարակութիւն-
ները որոնք այս երկու ճիւղերով և կա-
նոնաւոր աշխատանքով կը բաղին , կաճին
և կը բազմանան . իսկ աղուտ դադարու-
թով և պաշտօնով ապրողները շուտ կը
թաւմին :

Հայաստանի հարստահարութիւններն
եւ Անգլիայի խորհրդարանը

Մայիս 28ի երեքշաբթի երեկոյն ,
Անգլիայի Երեսփոխանական Ժողովին
մէջ վերստին հարցապնդումներ և
երկար վիճարանութիւններ եղած են
Հայաստանի մէջ եղած հարստահա-
րութիւններին և Հայնական խնդրին
նկատմամբ : Այդ վիճարանութիւնների
թարգմանութիւններն մենք կը գտնեք
Արմենիայի առաջինկայ թուին մէջ : Այս
միջոցին անգլիներէն լրագրիներէն մէջ
չատ կը հրատարակուին Հայերին նը-
կատմամբ հեռագիրներ և յօդուած-
ներ , բայց մեր թերթի վեբը գիրքը
չներեր արտատպել այդ ամենքը , այլ
իրբ նմոյշ կը գտնեք երեսփոխանի կա-
րեւորագոյններն :

ՀԱՅԵՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Փարիզի La France լրագրի մայիս 10
բուին մէջ կը տեսնենք խմբագրութեան
կողմէն գրուած հետեւեալ առաջնորդող
յօդուածը , La Question arménienne
վերնագրին տակ : Այս բարգմանութիւններ
կը դնենք , ցոյց տալու համար միայն քի
օտարներն ինչեք կը գրեն մեզ նկատմամբ .

Անգլիական մամուլը սկսած է դաւա-
ղիլ Հայնական խնդրով զոր պար-
բերապէս կարծեցունեն , յետոյ նո-
րէն թողելու համար որ քունի մէջ
կենայ : Հայերը Հրէայնէրին պէս ցըր-
ուած մի ժողովուրդ են , գոնէ ամ-
բողջ Արեւելքի մէջ . բազմաթիւ Հայ
հասարակութիւններ կան թիւրքիայի
ամեն քաղաքներին մէջ և նոյն իսկ
Աւստրիա . իրենց ծագում առած
երկրի մէջ բնակող Հայ ժողովուրդ
ալ կայ : Այդ երկիր կը վերաբերի այ-
ժմ մասամբ թիւրք կայսրութեան և
մասամբ Ռուս կայսրութեան : Թիւր-
քահայաստանի Հայերն , մահմէտա-
կան տէրերի ժառանգ ըրիտանեայ-
ներ , ալմալայոյ դրացիներէ չըլա-
պատուած վախկոտ մի ժողովուրդ ,
ենթակայ եղած են հարստահարու-
թիւնների օրոցմէ անդադար կը գան-
գատին և Սուլթանի կառավարու-
թիւնն ալ չկրնար կամ չուզեր արգի-
լել այդ հարստահարութիւններն :

Շատ անգամ Քիւրդերը , այդ քաջ
և համարձակ աւաղակներ , կուգան
կը զարնեն , կը կողոպտեն հայաբնակ
գիւղերն : Հայերն ալ կսկսին պաղա-
տիլ թիւրք պաշտօնեայնէրին , անոնց
պաշտպանութիւն հայցել և ի վերջոյ
իրենց ողբեր կուղղեն եւրոպական
պետութիւններին : Ժամանակ առ ժա-
մանակ , հանրային կարծիքին դու-
հացում առած լինելու համար , կը
ձերբակալուին մի քանի Քիւրդ ա-
ւաղակապետներ , յետոյ կարձակեն
զանոնք որ կընեն վրէժ լուծել : Մի
ժամանակէ ի վեր աւաղակութիւն-
ներն և յափշտակութիւններն չատցած
են : Մինչեւ անգամ կամաւաստանեն
թէ թիւրք փաշայներն իրենց հարեմ-
ներ կը լեցունեն Հայ աղջիկներով ու
րոնք կառուանդեն անոնց տուններէ և
յետոյ կը մերժեն վերագործուել ,
պատրուակելով թէ խալաւ եղած են :

Այլ սակայն կայ մի զօրաւոր պատժ
ճառ որով կրնայ Անգլիան վերջապէս
բարձրացունել իւր ձայն: 1878ի պայ-
մանագիրը թոյլ կը տայ իրեն անե-
լալու և մինչեւ իսկ մի բարոյական
պարտաւորութիւն կը դնէ իւր վրայ
այդ անելու համար: Այդ մարդասի-
րական դերը՝ եթէ Անգլիա ինքչառ-
նէ իր վրայ, կրնայ հրապուրել Ռու-
սիային որի ասիական նահանգներին
սահմանակից է Թուրքահայաստանին:

Ռուսաստանի լրագրիչներն էլ բերեն մեզ մանրամասնութիւններ Պարսից Վեհ. Նապէտտին Շահի ճանապարհորդութեան նկատմամբ :

Ծաֆը Թիֆլիսն հասած է մայիս 4/ 16ին և այնտեղ իշխան կառավարչապետի պալատը հիւրընկալուած է : Ընդունելութիւնը շատ փառաւոր կերպով եղած է : Հետեւեալ առաւօտ Թիֆլիսի Ս.Պաշնորդ Դեր, Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեան առանձին ունկնդրութեան ընդունուած է Ծաֆին մօտ որ իւր խօսակցութեան միջոցին ըսած է թէ ինք միշտ պաշտպանած է և պիտի պաշտպանէ իւր հպատակ Հայեր : Վեհ, Ծաֆը այցելեր է Թիֆլիսի վարժարաններին և գիշերը դնացեր է թատրոն որ յատ

A LOUER Chambre meublée
~~~~~
S'adresser au bureaux du journal

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
Հ Ա Յ Ո Ց

ՆԱԽԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատել վարչական բարենորոգումներ մտցունելու թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ ժողովրդի տեղական պետքերին համեմատ : Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ստանալ ազատօրէն ինքնիշխան կառավարելու որով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւններ որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին :

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ կաշխատի ներքին ոյժ գույացունել Ազգին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որպէսքէ և նիւթագէտ ու բարոյագէտ վրձարներէ անոնց որոնք անձնութեամբ կաշխատին Հայրենիքի ազատութեան գործին :

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիր որ բացի զանազանութեան տալէ իրեն լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուղէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարաբան Հայերի գրութեան վրայ և կը ծառայէ Հայրենասիրական եռանդը արծարծելու Հայերին մէջ :

Մանք. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցել կամ թղթակցել ուղղունքն պէտք է գրեն հետեւեալ հասցէին .

M. Portoukalian
(FRANCE) Marseille

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԻՄՈՒՅՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ա. ՀԱՅ ԴԻՄՈՒՅՆՆԵՐ ՄԸ (Եւրոպայի մէջ բնակած մի Հայի Հայաստանի վրայ արած խորհրդածութիւններովն կը սկսի և մի Անգլիացու բերնով կը պատմէ Երեսնացի մի հայ ազգական հաստատամտութիւնը մահմետական կրօնը չընդունելու և իր հայ նշանածի հաւատարիմ մնալու համար) . 50 սանթիմ .

Բ. ՀԱՅ ԴԻՄՈՒՅՆՆԵՐ (սպառած . . .)

Գ. ՍԱՂԱՍԻՐ ԻՍՐԱԵԼԻԻ (Հայաստանի ազատութեան ցանկացող մի Հայի մաղթանքներն և մտածումներն են Սաղմոսի ոճով գրուած) . 40 սանթիմ .

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԴԱՐԻՈՅ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼԴԱՐ ԱՊՈՏԱՄԲԱՊԵՏԱՅ (Պուլար աղբին իր ազատութիւն ձեռք բերելու համար մէկ դարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն է) . 1 ֆր. 50 սանթիմ .

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՆՆԵՐԸ.— Հայաստանցիների թշուառութեան

գլխաւոր պատճառն եղող պանդուխտութիւնը մեր ազգային նորընտիր վիպասանի գրչին նիւթ եղած է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՆՆԵՐԸ անուն վէպին մէջ : Իրական կեանքէ առնուած այդ վէպ որ մահաւ մաս կը հրատարակուէր Արմենիայի մէջ, առանձին տետրակով ևս հրատարակուած է այժմ և կը ծախուի Մեծ Հեղինակին Պարոն Մկրտիչ Թիւթիւն ճիւղի մօտ, ինչպէս նաեւ Արմենիայի խմբագրատունը) :

1 ֆր. 20 սանթիմ : Զ. ԴԱՄԱՆԻ ՔԱՌԻՊԱՆ.—ԺԱՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետաքրքեցն աւարտելու . (Մեծանուն Հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ոտանավորներէն 3ը՝ որոնք իւր «Բանաստեղծութիւններ»ի հաւաքածոյին մէջ չեն գտնուիր, առանձին տետրակով հրատարակուած են) : Այս տետրակէ որի շահը բարեգործական մի նպատակի յատկացած է, 50 հատը մէկ անգամէն դնողին կը արուի 50 հատը 2 ֆրանգ . 50 սանթիմի, որ ըսել է հատը 5 սանթիմ կամ 10 փարա թրքական :

Հատով կը ծախուի 0,10 սանթիմ . Վերոյգրեալ բոլոր գիրքերը կը ծախուին, փոստի ծախքը Արմենիայի խմբագրատունէն վճարուելով :

ՀԱՅ ՊԱՏՈՒԹԻՒՆԻ ԹԵՍԵՆ ՊԱՏԻՆԵՐԸ

1878ին Պէրլին գնացած Հայ պատուիրակութեան պատկերը՝ գեղեցիկ թղթի վրայ առնուած և պատուիրակների անուններն հայերէն և ֆրանսերէն տառերով միանգամայն տրագրուած, կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը : Դրան է 1 ֆրանգ, փոստի ծախքն խմբագրատունէն վճարուելով :

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, իրենց առջեւ նշանակուած գիներով և փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով :

Արժէքը կանխիկ չվճարուած՝ գիրք չըրկուիր :

ՍԻՍՈՒՄԸ կամ Համապատու հայկական Կրկնիկ . Հ. Առնոգ Ալիշանի այս հրաշակերտ ոչ միայն ամենամեծ պատիւ կը բերէ բազմաճյուղ մուտ հեղինակին հայրենասիրութեան և հայրենասիրական զգացման, այլ և մեծ պարծանք է ամբողջ Հայութեան համար որի փառաւոր լիշատակներն աւերակների մէջէն և դաւաճող փոշիների տակէն դուրս բերել յաջողած է : Կրկնիկան, մեր վերջին թագաւորութեան օրանն ու գերեզմանը, ներկայացուած է այս գրքի մէջ իւր ամեն մանրամասնութիւններով : Ընթերցողը կը գտնէ այնտեղ պատմական, աշխարհագրական, տեղագրական, բնաբանական ևն. ևն .

Հին ու նոր տեղեկութիւններ, Հայ թագաւորների հրովարտանքներ, իշխանավարան, դատաւարական ևն. հետաքրքրաշարժ ծանօթութիւններ որոնք Յիշանի պէս բազմաճյուղ մի անձի ուսումնասիրութեան և խաղաղութեաններէ արգելքն եղած են : Հայ գրականութեան մէջ երեւցած այդ հրաշակերտ որ հայրենասէր վարդապետն Հ. Առնոգ Ալիշանի ճարտար և անխնայ ձեռքով կոնգնած է ցոյց տալու համար մեր Կրկնիկան թագաւորութեան փառքն ու պարծանքը, արժան է որ զարգարէ ամեն մէկ Հայի գրագրանը զի ամեն Հայ իրաւունք ունի պարծենալու անով :

Գրքին սկիզբը կայ Վեր. հեղինակին պատկերը : Ամբողջ գործը՝ բացի մի ընդարձակ ներածութենէ, կը պարունակէ 592 էրկիչեան երեսներ : Տպագրուած է ընտիր տեսակ թղթի վրայ և ունի 235 գեղեցիկագիծ պատկերներ որոնք կը ներկայացունեն Կրկնիկի գեղեցկագոյն տեսարանները : Ունի նաեւ Կրկնիկի աշխարհագրական նրբագիծ մէկ քարտէզը :

ՍԻՍՈՒՄԸ ի առաջակարգ տեսակ կը (լուսագոյն թղթի վրայ տպագրուած և 15ի չափ գունաւոր պատկերներով և սրագեւագիրներով (55 ֆրանգ) :

Նոյնը Բ. կարգի (առանց գունաւոր պատկերների) 40 ֆրգ .

Նոյնին ՀԱՄԱՌՈՏՈՒԹԻՒՆԸ (Այս վերջին տեսակ որ 1885 թ. «Բաղմաւէտ» ի իւր վերջին եռամեայ պարոն հրատարակուած է, աշխարհաբար լեզուով քաղուածներ կը ներկայացունէ ՍԻՍՈՒՄԸՆՆԵՐ գրուած է գրաբար լեզուով-թէ և ոչ իւրիկ և անհասկանալի ոճով — և ծանօթութիւններ կուտայ Սիսուանի պարունակութիւններին վրայ այնպէս որ դայն չունեցողին ցանկութիւնը կը գրգռէ ունենալու համար և ունեցողին ալ մի լաւ առաջնորդ կը լինի այդ ընդարձակ աշխատութեան մէջ գիտող աչքով շրջելու և հետազոտելու համար) . 3 ֆր. 50 սանթիմ .

—ԿԻՒԼԶԱՐԻ.— Եւրոպայի զանազան կողմերն և այլ տեղեր ցրուած Հայ գաղթականութիւններին մէջ գթազգապէս շատեր կան մեր հայրենակիցներէ որոնք թուրքերէն խօսել գիտեն բայց հայերէն լեզուն չեն հասկնար որ կարգան իրենց ազգային լեզուով գրուած «Հայոց պատմութիւն»ներն : Այդպիսիներին կը ներկայացունենք ահա ԿԻՒԼԶԱՐԻՆ որ 2ամէսան Հ. Միքայէլ վարդապետի գրած եռահատոր ընդարձակ Հայոց պատմութեան քաղելով մէկ հատորի մէջ ամփոփուած և հայերէն տառերով ու թրքերէն լեզուով գրուած, կը ներկայացունէ մեր Հայ ազգի պատմութիւնը :

Դրան է 5 ֆր. և 60 սանթիմ, փոստի ծախքը վճարուելով Արմենիայի խմբագրատունէն . իսկ Մարտչլի մէջ գնողներին համար 5 ֆրանգ :

—ԳԱՄԱՆ. ԲԱՐԻՊԱ.— ԱԶՍ ԵՐԳԵՐ. (Գամառ Բարիպալի «Բանաստեղծութեան»

թիւններէն Ազատ երգերի մասը առանձին տետրակով տպագրուած) . 20 սանթիմ .

—ԸՆՏԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՔ. Մեր ազգային պատմութեան մէջ անուանի երգիչներէ 13 անձի լուսանկար պատկերները կը պարունակէ այցաբարտի մեծութեամբ (format carte de visite), անոնց ամեն մէկին վրայ ալ 5էն 11 երեսի չափ պատմական տեղեկութիւններով : Այդ 13 անձեր են՝ Հայկ. Տիգրան Բ, Արտաշէս Բ, Սաթրապ, Աշխէն Տիգրի Հայոց, Խոսրովիգուխ, Մեծն Վարդան Մամիկոնեան, Ներսէս Կամսարական, Գալ վահան Մամիկոնեան, Լեւոն Ա. Ռուբինեան թագաւոր Հայոց, Մովսէս Խորենացի, Անանիա Շիրակացի և Ներսէս Լաւրբոնացի : Դրան 8 ֆր .

—ԱԶԳԱՍԼԻ (Վենետիկի Միթապեան Պատ. Միաբանութեան հրատարակած այս գիրք որ 226 երեսներէ բաղկացած է, կը բացատրէ թէ ինչու համար և ինչպէս պէտք է որ մարդ սիրէ իւր ազգ և հայրենիք և ցոյց կուտայ թէ ինչ բարոյական պակասութիւններ կը տիրեն մեր ազգի մէջ . թէ՛ օտար ազգերի և թէ՛ մեր ազգի պատմութեան ազգասէր անձերի օրինակներ բերելով, անոնց կենսագրութիւններ կը ներկայացունէ ընթերցողին : Լեւոն Կ. Պօլսի Հին աշխարհագրութիւնի ոճն ունի և տեղ տեղ մի քանի բառերի թուրքերէն եւս նշանակուած է փակագծի մէջ, առանձնակի ալ գիրաւահասկանալի լիւնելու համար) . 2 ֆր. 70 սանթիմ .

—ՀԱՍԻՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ (Հայոց Մանուէլ Քաջունիի գրած հնախօսութիւնն է, 300 երեսներէ բաղկացած, որի մէջ համառօտիւ տեղեկութիւններ տրուած են Հայաստանի քաղաքական հին կառավարութեան ձեւերին, նախարարական և ղրուորական բաժանումներին, պատերազմական գործիքներին, նախարարական և ժողովրդական զոհաստներին, ազգային սովորութիւններին, օրէնքներին, դրամներին վրայ ևն.) 3 ֆր .

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԱԶԳԵՐ

Բաժնորդագրութիւններն կսկսին ամեն ամսի մէկէն կամ 16էն և կանխիկ կը վճարուին : Բանի ամսի համար որ ուզուի, կարելի է բաժնորդ գրուիլ, միայն թէ բաժնորդագրութիւններն կրնան ընդունուիլ մինչեւ Գ տարէջընի վերջին ամսին միայն, այսինքն ՄԻՆՁԵՒ 1889 ՅՈՒԼԻՍ ԱՄՍԻ ՎԵՐՁ և Ո՛Ձ ԱՒԵԼԻ ՏԵԻՈՂՈՒԹԵՍԲ : Այնուհետեւ, եթէ յաջողիք, մտադիր ենք նոր կարգաւորութիւններ անել, աւելի լաւ գիրքի մէջ գնելու համար Արմենիան :

ՏՆՕՐԷՆ.—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ
Le Gérant : FÉLIX ENFANTIN.

Մ Ա Ր Ս Ե Յ Լ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLER
rue Vacon 50.